

## Anděl u oltáře SVATÝ JAN NEPOMUCKÝ

Na scénu uvedený novoměstskými rudimentisty  
27. května 1729

### NÁMĚT

*Jakmile Jan v útlém věku začal mluvit, naučil se přesně pravidla pro ministrování při mši svaté. Když si je vštípil do paměti, vybíhal denně za jitra z rodného městečka do stánku Matky Boží a tam se horlivě oddával andělské službě. Podle otce Balbína, Miscellanea, 4. kniha.<sup>1</sup>*

### PŘEDEHRA

*Představuje Jana, jak slouží u oltáře tak jako anděl.*

#### Recitativ

- |                            |                                                                                                                                                                                                                                                             |
|----------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Genius Jana: <sup>2</sup>  | Jaký obraz se to naskýtá mým očím!<br>Šálí mě zrak, či se nebesa touží připojit k zemi<br>a v posvátném spojení slavit službu,<br>již konají smrtelníci? Tam já spěchám,<br>5 chvátám, abych se spolu s nimi<br>jako nejmenší služebník mohl poklonit Bohu. |
| Genius Euch.: <sup>3</sup> | Toužíš po službě u oltáře?                                                                                                                                                                                                                                  |
| Genius Jana:               | Ano, češ mi myšlenky.                                                                                                                                                                                                                                       |
| Genius Euch.:              | Nehodný lidský rod se však<br>10 té velké službě oddává pouze tak,<br>že andělské povinnosti plní<br>s myslí roztěkanou a příliš vlažnou.                                                                                                                   |

<sup>1</sup> Život s. Jana Nepomuckého, 1684, s. 4–5, citace viz synopse, pozn. c.

<sup>2</sup> Lat. *genius*, *ii*, *m.* – původně duch, který doprovází člověka od narození. Později obecně alegorická postava, která zastupuje jakoukoli osobu, věc nebo abstraktum. Genius Jana – postava představující duchovní rozměr Jana Nepomuckého, který je vzhledem k textu prologu i zde pojímán nikoliv jako světec, ale jako chlapec ministrující při bohoslužbě.

<sup>3</sup> Genius Euchara – postava představující Eucharův duchovní rozměr (původ jména viz synopse). Postava Euchara zřejmě představuje jakéhosi duchovního rádce a organizátora bohoslužeb (viz v. 169), který mimo jiné vyhledává nové adepty na ministrování (viz v. 402–403, 473–474, 649–650). Zároveň však jako by šlo o křestní jméno (*nomen omen*) nesoucí v sobě význam dobrodince, který střeží své chráněnce a pomáhá jim (viz v. 608–609). Této koncepci ovšem neodpovídá, že ve hře vystupuje Eucharů pět. Zmnožení rolí bylo zapříčiněno velkým počtem chlapců ve třídě, z nichž každý musel dostat ve hře alespoň okrajovou roli, ale obvykle šlo o postavy obecné (sokové, žebráci, studenti, ministranti), nikoliv křestní jména jednotlivce.

**Árie**

15 Zde se smrtelníkům otvírá  
       dvůr Krále andělů.  
 Tam dojde sluchu každý nebohý,  
       který si na zemi povzdychne.  
 Však hřivnu nehodnou  
       dává prosebníkovi,  
 20 kdo Bohu mocnému předkládá  
       bezbožnou mysl.  
 A i když někdo ze smrtelníků  
       zatouží promluvit k Bohu,  
 přece ho to svádí porozprávět  
       přitom se svými známými.  
 25 Tu jeho neklidný duch  
       těká po širém světě  
 a hned si zas jeho oko chamtivě  
       prohlíží vnitřek chrámu.

**Recitativ**

30       Genius Jana: Jen se podívej na tuto službu Páně nehodnou.  
 Ach! Opravdu je svět tak pošetilý,  
 že odmítá sloužit svému Králi?  
 Hle, já jsem připraven a ochoten.

**Árie**

35       Ve službě Pánu budu následovat  
       sbory andělské  
 a zároveň budu napodobovat způsoby  
       nebeských dvořanů.  
       Genius Euch.: To se teď lehko říká,  
                       ale stěží potom vykoná.  
       Genius Jana: To, co jsem právě řekl,  
 40       napořád budu vykonávat.  
       Genius Euch.: Budeš bdělým služebníkem  
                       u svatého oltáře?  
       Genius Jana: Budu.  
       Genius Euch.: Skromným?  
       Genius Jana: Budu.  
       Genius Euch.: Zbožným?  
       Genius Jana: Budu.

Genius Euch.: A myslí nablízku  
 45 Pánu?  
 Genius Jana: Budu všechno, co žádáš,  
 z milosti nebes budu.

### Recitativ

Genius Euch.: Prokázal jsi ctnosti hodné  
 takové služby, připoj se tedy  
 k andělským dvořanům.

### 1. SCÉNA

*Eucharus tuší, že Jan bude vhodným služebníkem u oltáře, a proto mu dává ministrantská pravidla.*

50 Jan: Vy pochodně vznícené mysli, sálavě plaňte  
 a nebeská láska ať bez ustání spaluje hrud' i srdce.  
 A síla ducha, jež je mi dána,  
 ta ať všechna shoří v ohni  
 coby vonná obětina milovanému Bohu.  
 55 Otevři se, hlubino srdce, a ve svatém vznětu  
 dones mou první modlitbu k nebeským sférám.  
 Nikdy nesmí slunce<sup>4</sup> rychleji protknout  
 svými paprsky tuto oblohu, než vyše  
 sluha k nebesům horoucí prosby  
 60 a vzdá Bohu každodenní chvály a modlitby.  
 Tak si to žádá laskavá Otcova pravice,  
 již pokrývám tisícem polibků. Vždyť právě Ty  
 jsi poctila svého služebníka novou milostí,  
 pomlčím-li o věcech známých, když jsi ho,  
 65 zaslíbeného,<sup>5</sup> nedávno vyrvala z chřtánu  
 kostěné stvůry<sup>6</sup> a navrátila zpět někdejšímu životu.  
 A teď, když noc vystřídal den, ho znovu, již zdravého,  
 oblažuješ pohledem na záři slunce.<sup>7</sup> Bože! Ach, jak  
 mé srdce plane ohněm posvátné lásky!

<sup>4</sup> Lat. *Titan, anis, m.* – jeden z potomků Úrana a Gaie, obv. Hyperión či Hélios, bůh slunce, zde v obecném významu „slunce“.

<sup>5</sup> Narážka na zázračné uzdravení Jana Nepomuckého poté, co ho rodiče zaslíbili P. Marii (*voti reus* – vázaný slibem oběti). V dalších scénách na nedávnou nemoc znovu odkazují sokové i lékař (viz v. 445, 523–524, 448–449). Tento motiv čerpá autor hry z Balbína: *At non uno beneficio contenta Dei Mater, quae nuper ex utero sterili Joannem eduxerat et prope creaverat, eadem recreavit. Nam cum puellus Joannes in gravissimum incidisset morbum, voto ad ejusdem Divae Virginis simulacrum edito et oblati in aetatem reliquam obsequiis, protinus surrexit incolumis.* (Balbinus: *Bohemia Sancta*, s. 94).

<sup>6</sup> Lat. *osseum monstrum* – kostěná stvůra, personifikace smrti, Smrtka.

<sup>7</sup> Lat. *Phoebus, i, m.* – Foibos, Apollón, bůh slunce, zde v obecném významu „slunce“.

- 70 Ó, kdybych tak mohl rychlým krokem pospíchat  
do chrámu, vroucně bych tam skrytému Bohu  
otevřel srdce. Musím ale požádat  
svého opatrovníka, aby mě tam doprovodil,  
protože neznám cestu. Ten je však
- 75 zmožen tvrdým spánkem a mým prosbám  
nepopřeje sluchu. Láska k Bohu přece velí,  
abych to zkusil. Amphilone! Spí tvrdě  
a nezdá se, že by slyšel. Amphilone!
- Amphilon:<sup>8</sup> Kdo mě volá?
- Jan: Jan. Mám starosti.
- 80 Amphilon: Nepřinesla snad luna<sup>9</sup> údům potřebný odpočinek?
- Jan: Už jsem spal<sup>10</sup> dost. Přišel jsem  
kvůli něčemu jinému.
- Amphilon: Co je to?
- Jan: Chrám zasvěcený Bohu, do kterého  
jsi slíbil mě doprovodit.
- 85 V srdci se mi rozhořela touha ho vidět.
- Amphilon: A to tam chceš běžet hned?
- Jan: Rád bych.
- Amphilon: Zbytečně, brána chrámu je ještě zavřena.  
Budeš mít dost příležitostí si ho prohlédnout,  
až přijde čas.
- Jan: Když jsou tedy mé prosby marné,  
90 vrátím se zpátky k modlitbám.  
Vroucí myslí budu hledat chrám  
Boží a v duchu zbožně vzývat  
nebešťany.
- Eucharus 2: Už jsi viděl  
Euchara?
- Eucharus 3: Ne.
- Eucharus 4: Já také ne.
- 95 Eucharus 2: Což nerozkázal donést hned, jak se rozhoří  
paprsky Jitřenky, obětní roucha k oltáři?
- Eucharus 3: To ano, nechápu tedy, proč tu  
není.

<sup>8</sup> Amphilon – asi Janův opatrovník (viz v. 72–73). Lat. *curator* se jako název postavy objevuje na konci čtvrté scény (v. 443 a další), kde jde zřejmě o Janova lékaře. Zda mají být obě postavy totožné, není z textu hry patrné.

<sup>9</sup> Lat. *Phoebe*, *es*, *f.* – Foibé, Títánka, v Římě ztotožněná s Dianou, bohyní měsíce, zde metaforicky „luna, noc“.

<sup>10</sup> Lat. *Morpheus*, *i*, *m.* – bůh spánku, zde v obecném významu „spánek“.

- 100 Eucharus 4: Vida, právě přichází.  
Eucharus 2: Kdes byl, Euchare? Podívej, kněz už čeká u oltáře.  
Eucharus 1: Chválím tě, jsi bdělý anděl.  
Avšak copak si nežádá Boží laskavost, vyvýšená nad smrtelný rod, lidi za svědky obřadu a nekáže jim pomáhat při oběti? Ale i když do úmoru běhám po cestách křížem krážem,<sup>11</sup> stejně jsem nenašel nikoho, kdo by si vážil takové služby. Nezajímá je nejvyšší dobro, většina jich tvrdě spí, když mají být na vigiliích. A když už náhodou spatří Jitřenku,<sup>12</sup>  
110 někde daleko promrhají ráno a mši si letmo vyposlechnou o hodině polední. Nechcete se přesvědčit sami?
- Všichni: Jak si přeješ.
- Eucharus 2: Petře!  
Sok 1:<sup>13</sup> Kdo mě volá?  
Eucharus 2: Hned pojď ministrovat k oltáři.  
115 Sok 1: Žes nepřišel rovnou o půlnoci. Jdi pryč!  
Eucharus 3: Jakže? Raději poleť sloužit k oltáři a lovit milosti nebes.
- Lovec: Toužím jen po těch milostech, které poletují po obloze.<sup>14</sup> Sbohem.
- 120 Eucharus 4: Tak pojď ty sloužit k oltáři.  
Rybář: Já ministruji jen ve svátek.  
Eucharus 5: Snad tento muž neodmítne službu u oltáře?  
Řemeslník: Proč zase mluvíš o oltáři? Copak nevidíš, kolik mám práce? Tenhle to zvládne.
- 125 Eucharus 1: Věřu prachbídně je uctíván Bůh.  
Má snad tenhle být andělem u oltáře?  
Ale copak to vidím za chlapečka?

<sup>11</sup> Lat. *compitum*, *i. n.* – křižovatky cest (meton. lidé scházející se na křižovatkách), kde Eucharus shání ministranty, mohlo jít tedy i o dospělé. To vysvětluje názvy následujících postav, představujících některá povolání (lovec, rybář, řemeslník), které pak bylo možné snadno scénicky ztvárnit podle oblečení a atributů.

<sup>12</sup> Lat. *Phosphorus*, *i. m.* – Fósforos, lat. Lucifer, tedy Jitřenka, ranní hvězda.

<sup>13</sup> Lat. *aemulus*, *i. m.* – sok, soupeř Janův. V první scéně je pouze jeden sok, ve scéně druhé a páté vystupuje soků pět. Někteří z nich jsou v textu označeni jmény, a to dokonce v různých scénách různými: Sok 1 – Petrus (1. scéna, v. 113), ostatní sokové ho však oslovují Phanellus (2. scéna, v. 180); Sok 2 – Philindus, v převleku však vystupuje jako Fabius (5. scéna, v. 493, 573 a další).

<sup>14</sup> Zřejmě myšleni ptáci, které loví.

- Sotva se rozednilo, už se celý oddává Bohu,  
to bude bdělý anděl u oltáře. Maličký!
- Jan: Ach, nech mě prosím  
užívat nebeské slasti.
- 130 Eucharus 1: Popřej mi sluchu  
a získáš ještě sladší dary nebes.  
Pojď ministrovat k oltáři.
- Jan: Nerozumím ti.
- Eucharus 1: Nikdy jsi nepomáhal  
svatému knězi u oltáře?
- 135 Jan: Nikdy. Vždyť jsem se sotva  
naučil mluvit, neumím správně říkat  
odpovědi. Dej mi text pravidel<sup>15</sup> a slibuji,  
že získáš bdělého služebníka u oltáře.
- Eucharus 1: Milerád. Pilně se je tedy uč,  
dokud tě znovu  
nenavštívím.<sup>16</sup>
- Jan: Udělal jsi mi velikou radost.

## 2. SCÉNA

*Sok v obavě, že přijde o drobné dárky za ministrování, tajně zcizí Janova pravidla. Sám je však ztratí, když loupež oslavuje se svými druhy.*

- 140 Sok 1: Spánek jednou přetržený se znavenému tělu  
zpět nevrátí. Sen se podobá studánkám,  
které mají za klidného počasí hladounkou  
tvář, ale když je pravice jednou zčeří,  
pomalu získávají zpět ztracený půvab.
- 145 A Eucharus mi zbůhdarma odehnal  
vytouženou sladkou dřímotu, marně si  
namlouvám, že se mi vrátí. Teď se mu  
teprve začíná zamlouvat mé ministrování,  
když už nikdo nechce sloužit u oltáře.
- 150 A já už nebudu otálet jako obvykle,  
ale za své služby si nechám bohatě  
zaplatit.

<sup>15</sup> Lat. *formula, ae, f.* – formule, pravidlo, předpis, norma, zde pokyny pro ministranty. Jejich obsah v podstatě reprodukuje dialog Jana a Eucharu ve 4. scéně ve škole, kdy formou otázek a odpovědí Eucharus ověřuje, zda už se Jan pravidla naučil (viz v. 417–428).

<sup>16</sup> Lat. *Penates, ium, m.* – Penáti, římské domácí bůžkové, zde metonymicky „domov, dům“ – ve spojení *Penates invisere* „navštívit dům“.

- Co tě pálí,  
že tady tak pobíháš?  
Musím zajít ke krejčímu.
- 155 Sluha:<sup>17</sup> Pročpak?  
Sok 1: Matka chce nechat ušít Janovi  
Sluha: nové šaty na způsob alby.<sup>18</sup>  
Sok 1: Takže Jana,  
znovu zaslíbeného Bohu,<sup>19</sup>  
chtějí obléct do obřadního roucha.  
To se bude tomu svatouškovi určitě líbit.  
160 Musím se tvářit, že mu to přejí.
- Buď zdrav, Jane.  
Mám radost, že ti otec nechává šít  
nové šaty. Mají být k obřadu?  
Jan: Přesně tak, a dá-li Bůh, už je z ramen  
nesundám.
- 165 Sok 1: A pověz, jakpak mají ty šaty  
vypadat?  
Jan: Jako ty, ve kterých  
ministruješ.  
Sok 1: Copak umíš správně  
říkat odpovědi?  
Jan: Právě se je učím nazpaměť  
a stále si je opakuji.
- 170 Sok 1: Kdo ti dal jejich text?  
Jan: Ten, kdo má na starosti obřady, Eucharus.  
Sok 1: Eucharus?  
Jan: Právě ten.  
Sluha: Synu!  
Jan: Co si matka přeje?  
Sluha: Abys dostal slíbené šaty, musíš si nejdřív  
nechat vzít míru.
- Jan: S radostí uposlechnu.  
Sok 1: Já už také musím jít. Zatím buď zdrav!

<sup>17</sup> Postava sluhy se ve hře objevuje v několika krátkých replikách. Ve třetí scéně je sluha osloven v textu jménem Salandus, ve čtvrté scéně vystupují vedle sebe dva sluhové. V každém výstupu mohl hrát roli sluhy jiný chlapec.

<sup>18</sup> Lat. *tunica, ae, f.* – původně římský spodní šat podobný košili bez rukávů. Zde ve významu oděvu pro ministranty, tj. „alba“.

<sup>19</sup> Lat. *Deo rursus dicatum* [Joannem] – naráží na zmínku v legendě, že Jan byl poprvé zaslíben Bohu hned po narození a podruhé s prosbou o uzdravení z těžké nemoci (viz pozn. k v. 65).

- 175 Dej si ušít albu třeba z hedvábí,<sup>20</sup>  
stejně ministrovat nebudeš. Tak vida,  
už jsem se Eucharovi znelíbil. Ach, jak moc  
mě tím ranil! Ale ať si je jistý tím,  
že u oltáře neuvidí ani mě, ani jeho,  
dokud mi za službu nezaplatí pěknými dárky.
- 180 Sok 2: Kdyby tu tak byl Phanellus, věru by  
měl důvod ke smutku i k veselí.  
Určitě by se radoval, jakou jsme vymysleli  
lest, když jsme se rozhodli  
schválně nechodit do kostela,  
185 dokud nás kněz za ministrování  
štědře neodmění. Phanellus je však  
líný až moc. Už uběhly tři dny  
a on se ještě neuráčil ministrovat.  
Zato my už jsme dostali pěkné dárky.  
190 To Phanellus určitě těžce  
ponese.
- Sok 3: Já jsem dostal obrázek  
celý zlatý, z takové záře až oči  
přecházejí.
- Sok 4: Zato tenhle vyrobila ruka  
opravdového umělce. Proto má větší cenu.
- 195 Sok 2: Vždyť už je celý vybledlý. Tady pohled  
na dílo mistra.<sup>21</sup> Nelíbí se ti snad víc?
- Sok 3: Vždyť se  
ani trochu netřpytí. Podívej se na můj.
- Sok 4: Nemysli si, že je zlato všechno, co se třpytí.
- Sok 5: Zbytečně se hádáte, kdo má lepší dárek,  
200 stěží se některý vyrovná tomu mému.  
Proč bych koukal na křiklavé  
barvy, hlavně když se dobře najím.  
A proto mám dobrý důvod si myslet, že jsem  
si vybral dárek ze všech nejlepších.
- 205 Sok 2: Ty se usilovně staráš jen o svůj žaludek.  
Když budu chtít, se sladkým úsměvem

<sup>20</sup> Lat. *sericum*, *i*, *n.* – hedvábí; odvozeno ze *Seres*, *um*, *m.* – Sérové, národ v nynější severozápadní Číně proslulý výrobou hedvábných látek.

<sup>21</sup> Lat. *Apelles*, *is*, *m.* – znamenitý řecký malíř, současník Alexandra Velikého; zde v obecném významu „umělec, mistr“.

- zanesu tyhle obrázky matce a hned se mi  
med a cukrátky jen pohrnou.
- 210 Sok 5: Uvidíš, že sladkosti dostanu  
zítra i já. To mi zaručuje čestný  
slib muže.
- Sok 4: Mně je slíbil také.
- Sok 1: Jen si dělejte velké naděje, stejně nedostanete nic.
- Sok 2: Neříkal jsem, že bude závidět?  
A kdo by nám odměny přebíral?  
Nemyslím, že to budeš ty.
- 215 Sok 1: Já sice ne,  
ale jiný vás o ně připraví.
- Sok 3: Tak mu  
nedám knihu.<sup>22</sup>
- Sok 1: Ale sami kněží dychtí  
po jeho službě. Je to totiž svatoušek,  
rád skromně přivírá oči a ruce spíná k oltáři.  
Ale co bych zbytečně vykládal,  
div že ho nenosí na rukou.
- 220 Sok 2: Tak kdo je to?
- Sok 1: Znáte Jana?
- Sok 4: Neumí říkat  
odpovědi.
- Sok 1: Eucharus mu dal  
jejich text a on se je teď pilně učí.
- Sok 5: Je to pravda? Tak to jsme úplně ztraceni.
- 225 Sok 1: Ale nebojte se! Zaručeně by to tak dopadlo,  
kdybych Eucharovy plány  
nepřekazil.
- Sok 5: Vážně?
- Sok 1: Tím si buď zcela jist.
- Sok 2: Jak jsi to prosím tě provedl?
- Sok 1: Sebral jsem  
mu ministrantská pravidla.
- Sok 3: Dobrá práce.
- 230 Sok 1: Jsou to ona?
- Sok 3: Ano, jsou Eucharova.

<sup>22</sup> Výrazem *liber* míněna zřejmě svatá kniha, bible (podobně v závěru hry *codex, volumen*, v. 702, 704, 713).

Sok 1: Takže pro dnešek  
se můžeme veselit a zítra uvidíme,  
jak jsme Euchara přelstili.  
Já začnu oslavu tancem.<sup>23</sup>

### 3. SCÉNA

*Eucharus zjišťuje, zda se Jan naučil svěřená pravidla, ale jejich text není k nalezení. Eucharus nejdříve kárá neochotu lidí k ministrování, ale poté dává Janovi naději, že pravidla najde.*

235 Žebrák 1:<sup>24</sup> Ó prachdibné živobytí, kdy hlad tiší  
jen přežalostná potrava a tvrdý je  
výdělek žebroty. Pořád chodím  
po cestách s prosíkem, ale vyžebrám  
sotva pár krejcarů a stříbrňáků.  
Tak štedří jsou dnes lidé.

240 Žebrák 2: A ty ještě reptáš? Vděčně si řekni,  
že jsi dostal dost, vždyť já nemám ve váčku  
ani groš.

Žebrák 3: Snad nám Štěstěna<sup>25</sup> nepřeje,  
když chodíme sami. Obcházejme domy společně  
a lidé nám snad dají víc.

Žebrák 1: Ano, s radostí.

245 Žebrák 2: A hele, hned nám nebesa přejí.  
Co je v tomto svitku? Doufám, že peníze.  
Žebrák 3: Je prázdný.  
Žebrák 2: Ale dobře nám pomůže při žebrání:  
můžeme ho nabídnout synovi,  
a ten poprosí otce o odměnu.

250 Jan:  
Sophenus:<sup>26</sup> Kde jsou moje pravidla?  
Vím určitě,  
že byla tady, ale nikde tu po nich

<sup>23</sup> Jak vyplývá z následující scény, při tanci první sok zřejmě ztratí ministrantská pravidla.

<sup>24</sup> Lat. *Codrus*, *i. m.* – chudák, žebrák. Pův. vlastní jméno posledního athénské krále, který v přestrojení za žebračka pronikl do spartského tábora a nechal se zabít, aby Athény mohly zvítězit – podle věštby totiž mohli Spartané dobýt Athény pouze tehdy, nezabijí-li athénské krále. Odtud by pak jméno mohlo mít symbolický význam Janova zachránce (díky žebračkům získal zpět ministrantská pravidla). Žebráci vystupují pouze ve třetí a čtvrté scéně vždy ve trojici. Žebrák 1 označen dvakrát v textu jménem Harphadax.

<sup>25</sup> Lat. *Fortuna*, ae, f. – Štěšěšna, bohyně štěstí, jejíž kult měl v Itálii dlouhou tradici. Jejím typickým atributem je točící se kolo, poukazující na její nestálost – viz v. 582.

<sup>26</sup> Sophenus – původ jména (řec. *sofos* – moudrý) naznačuje, že jde o staršího a rozumnějšího Janova druha a průvodce, jemuž otec dává Jana pod ochranu.

- není ani stopy. Třeba je odnesl sluha,  
který se stará o úklid ložnice.  
Salande!<sup>27</sup> Kam jsi dal svitek,  
který tady ležel?
- 255      Sluha:                      Vůbec jsem do ložnice nevešel.  
            Sophenus:          Copak tu nemáš uklízet?  
            Sluha:                      To má na starost  
                                     někdo jiný.  
            Sophenus:          Tak ho rychle zavolej.
- Eucharus 2:          Můžeme vidět nového Eucharova  
                                     chráněnce?
- 260      Eucharus 1:              Jak jsem řekl,  
                                     právě k němu jdu. Bude nám útěchou, až ho  
                                     uvidíme u oltáře jako ochotného služebníka.
- Joannes:                Přichází Eucharus.  
            Eucharus 1:              Kde je Jan?  
            Jan:                        Odpusť mi  
                                     mou nedbalost.
- Eucharus 1:              A jakou? Dosud ses  
                                     nenaučil pravidla? Tím se netrap.
- 265      Sophenus:                Tvého chráněnce tíží větší provinění.  
            Eucharus 1:              Pověz nám to,  
                                     ať ti pomůžeme.
- Sophenus:                Nemůžeme doma najít pravidla,  
                                     která jsi mu dal.
- Eucharus 1:              Ztratila se?  
            Sophenus:                To právě  
                                     nevím.
- Eucharus 1:              Tak jsem ti, Jane, svěřil  
                                     pravidla posvátné služby.  
270                              Chtěl jsi snad být jako lidé,  
271a                              kteří odmítají službu u oltáře?

### Zpěv

Službě marnosti, té se nyní v lidských myslích  
nejlépe daří.  
Co žádá světský život, tomu se horlivě učí,  
ale službu Bohu považují za nedůstojnou.

<sup>27</sup> Salandus – jméno sluhy. Možná také var. Selandus, sluha ze země Selandia (tj. Holanďan).

- 271b Jan: Mám si snad myslet,  
že lidé odmítají službu u oltáře?  
Pamatuj, že se upínám pouze k tomu,  
abych byl hoden ministrantské služby.
- 275 Eucharus 1: Opravdu? Ztráta pravidel dokazuje něco jiného.  
Sophenus: Snažně prosím, neobviňuj nevinného.  
Vyběhl na příkaz matky a nechal  
ve své ložnici sluhu, který tam uklízí.  
A ten asi položil list jinam.
- 280 Pokud chceš, laskavě řekni a Jan  
hned poběží sloužit k oltáři.
- Eucharus 1: To je jen prvotní nadšení, ministrování vyžaduje více.  
Je to chléb andělů a žádá si andělské služebníky.
- Jan: Jestliže Boží přízeň dala lidem soupeřit s anděly,  
jsem tu ochotně k službám, pouč mě.
- 285 Eucharus 1: Nebude se ti při službě přičít předlouhé  
čekání?
- Jan: Budu vytrvalý.
- Eucharus 1: Možná se ti však nebude líbit  
častá služba.
- Jan: I kdybych tisíckrát ministroval,  
bude mi to působit potěšení.
- Eucharus 1: Dokážeš ducha odpoutat  
od myšlenek na marnost?
- 290 Jan: Jedině Bůh pevně tkví  
v mé mysli.
- Eucharus 1: Co když ti začnou umdlévat  
ruce dlouho zdvižené?
- Jan: Tak budu snažně prosit  
Boha o pomoc.
- Eucharus 1: Necháš oči těkat po svatostánku?
- Jan: Jejich cílem bude Bůh skrytý v oltáři.
- 295 Eucharus 1: Prosbami jsi Euchara zdolal, buď tedy ochotným  
služebníkem u oltáře. Zatím pátrej po ztracených  
pravidlech a možná se sama znovu objeví.

## 4. SCÉNA

*Vytoužená pravidla se nakonec najdou a Jan se je pilně učí. Když pak prokáže znalost andělské služby, získá povolení odejít do kostela.*

- Žebrák 1: Nic zkrátka nepomáhá, ať žebráme  
300 dohromady nebo zvlášť, má možna se rozhodně pod tíhou štědrých darů neprohýbá.
- Žebrák 2: Ty abys mi celé dny nebručel  
do uší.
- Žebrák 3: Ještě vydrž, čeká nás  
lepší osud. Tohle město Nepomuk je prý  
305 plné poctivých a štědrých lidí.  
Souhlasíš, abychom žebrali tady?
- Žebrák 1: Ale tohle je poslední místo, kam jdu  
s tebou.
- Číšník: Zažeňte tuláky od našeho domu,<sup>28</sup>  
aby nám tu něco neukradli!
- Žebrák 2: Podle těchhle řečí<sup>29</sup> to opravdu vypadá na laskavé lidi.
- 310 Žebrák 3: To byl jen žert. Ale neklesej na ducha.  
Tady je ticho, to vypadá na počestné obyvatele.
- Sluha: Odpusťte, doma nikdo není, jinak byste dostali  
skvělou almužnu.
- Žebrák 3: Aspoň má dobrou vůli.
- Žebrák 2: To ale měšci  
nepomůž.
- Pán: Stůjte, vzácní páni!  
315 Dobře znám těžké útrapy na studiích,  
býval jsem totiž vaším spolužákem.<sup>30</sup>  
Proto jsem si řekl, že vám  
pomohu štědrými dary. Prosím.
- Žebrák 3: Stonásobně<sup>31</sup>  
ať se Bůh pánovi odmění.
- 320 Ta almužna  
připadla tobě?

<sup>28</sup> Lat. *Lares, um, m.* – Lárové, římské duchové, domácí ochranné božstvo, zde v přeneseném významu „dům“.

<sup>29</sup> Lat. *scommia, atis, n.* – posměšky, uštěpačné řeči, výsměch.

<sup>30</sup> Tato replika zřejmě naznačuje, že „žebráci“ jsou chudí studenti. Na to by mohl také narážet výraz *mendiculus, i, m.* – chudý, žebravý student (viz v. 298–299).

<sup>31</sup> Lat. *octuplum* – osminásobně.

- Žebrák 2: Mám jen prázdný list.  
Přála-li nám Štěstěna,<sup>32</sup> dostal peníze Harphadax.<sup>33</sup>  
Ukaž rychle, kolik nám dal.
- Žebrák 1: Chytil jsem jen prázdný lístek. Ty hned otevři měsíc,  
kde máš ty peníze, co nám hodil.
- Žebrák 2: Už jsem řekl,  
325 že jsem z těch darů nedostal nic.  
Všechno tedy připadlo tobě.
- Žebrák 3: Ale já neviděl  
ani halíř.
- Žebrák 2: Vždyť máš peníze schované ve váčku.
- Žebrák 3: Kdybych je měl, hned bych vám je  
ukázal.
- Žebrák 2: Zavři tu prolhanou pusu!  
330 Copak nám pán shora<sup>34</sup> nehodil štědrou  
almužnu?
- Žebrák 3: Přesně tak. Takže bezpochyby  
spadla do rukou vám a na mě nezbyl  
ani halíř.
- Žebrák 2: Ty máš zlodějnu v krvi,  
335 takže je jasné, že celou tu štědrou sumu  
máš v mošně.
- Žebrák 3: Věř mi přece, nemám.  
Almužnu jsi vzal ty nebo Harphadax.
- Žebrák 1: Prohledej mi všechny kapsy, nenajdeš tam  
ani halíř.
- Žebrák 3: A to dá rozum...
- Žebrák 2: ...žes peníze vzal ty.
- Žebrák 3: Nevzal. Copak ten dárce neřekl:  
340 „Tady máte almužnu.“ A protože ji nedal mně,  
určitě ji máte vy.
- Žebrák 2: Mlč!
- Žebrák 3: Vy jste ji vzali.
- Žebrák 2: Tys ji sebral. Vyndej almužnu  
a přestaň si tropit žerty, jinak ji vydáš,  
až ti domluví metla.

<sup>32</sup> Lat. *Dea* – zde zřejmě ve významu *Fortuna* – Štěstěna.

<sup>33</sup> Harphadax – podoba jména může mít souvislost s řeckými slovy *harpazó* – loupit, *harpagé* – loupež.

<sup>34</sup> Lat. *deorsum* – dolů; pán stál zřejmě na balkonu, resp. galerii, což by mohlo být ozvláštnění pro jevištní realizaci.

- 345 Žebrák 3: Mně hrozíš výpraskem, a přitom sis,  
ty šibeničníku,<sup>35</sup> almužnu vzal ty! Bij ho!
- Soudce žebr.:<sup>36</sup> Co je to za pozdvižení?!
- Žebrák 2: Tenhle lupič sebral almužnu,  
kterou nám hodil tvůj pán.
- Soudce žebr.: Nemyslel jsem si, že jsi tak hloupý.  
V tom listu nic nebylo.
- 350 Žebrák 3: Ty obviňuješ svého pána z podvodu?  
Stejně je to jedno. Hádali jsme se zbytečně.
- Žebrák 1: To že jsou poctiví měšťané?
- Žebrák 3: Tak zkusíme ještě  
poslední dům. Tady bydlí řádný  
a bezúhonný muž.
- 355 Jan: Laskavý otče, trojice žebráků<sup>37</sup> stojí  
u dveří. Pomož chudákům almužnou.  
Otec: Tvá starost o lidi v nouzi se mi líbí, můj synu,  
a proto podle výroku Božího  
nenechám nikdy odejít chudé s prázdnou.  
Tady máš.
- Jan: Tohle dává otec a já také něco přidám.  
360 Ještě vám dám mouku a stříbro  
od mé drahé matky.
- Všichni žebr.: Mnohokrát děkujeme otci,  
tobě i matce.
- Žebrák 3: Dám mu pravidla  
služby u oltáře, která jsme našli.
- Žebrák 2: Ano, je poctivý a zaslouží si to.
- Žebrák 3: Maličký! Odměníme  
tvou laskavost.
- 365 Jan: Co to vidím? To jsou Eucharova pravidla!  
Sophenus: Opravdu, jsou Eucharova.
- Jan: Ach maminko! Drahý otče!
- Otec: Proč tak jásáš, synu?
- Sophenus: Trojice žebráků,  
kteří dostali dary, dali chlapci na oplátku  
Eucharova pravidla.
- Otec: Ano, jsou to ona.

<sup>35</sup> Lat. *furcifer*, *i. m.* – šibeničník, tj. ten, kdo nese na ramenou mučící rozsochu (*furca*).

<sup>36</sup> Lat. *judex mendicorum* – nejasná postava, která rozsuzuje hádku žebráků; zřejmě sluha pána, který žebráky oklamal předstíranou almužnou (viz v. 349).

<sup>37</sup> Lat. *Irus*, *i. m.* – pův. jméno žebráka v Odysseově domě, zde v obecném významu „žebrák“.

- Sophenus: Snad to byl sám  
Eucharus, vím, že má syna rád.
- 370 Jan: Láska na sebe bere stále nové podoby.  
Kdybych ho tak ještě mohl zavolat nazpět,  
ale už tam nikdo není. Nejmilejší otče,  
dej mi čas naučit se zbytek pravidel.
- Kuchař: Hle, už je připraven pokrm, který ti lékař  
375 nařídil ráno jíst, abys znovu nabral zdraví  
podlomené nemoci.
- Jan: Zanech toho. Poručil to, ale jen  
bude-li to nutné. Už jsem plný sil.
- Sluha 1: Venku čekají tvoji spolužáci.
- Jan: Ještě není čas jít.
- Sluha 2: Jane, volá tě  
380 tvá milá matka. Krejčí už přinesl  
hotovou albu.
- Jan: Matku musím vždy  
poslechnout.
- Žák 1: Učitel nám dává  
úkolů, až z toho mám těžkou hlavu.  
385 Teď se mám učit předpisy pro ministrování,  
ale pro tohle jsem se přece nenarodil.  
Ať si u oltáře slouží jiný, já si z toho  
nezapamatoval nic.
- Žák 2: To jsem si řekl také.  
I kdybych se pravidla naučil,  
stejně mě u oltáře nikdo neuvidí.
- Žák 1: Ale učitel po nás chce,  
390 abychom je uměli. Je čas jít do školy,  
běda mně i tobě.
- Žák 2: Nepůjdu na vyučování.
- Žák 1: A doma tě  
potrestají. Mlč, vyučování už začalo.
- Učitel: Naučili se všichni, kteří měli,<sup>38</sup>  
395 předpisy svaté služby u oltáře?  
Pročpak všichni mlčíte? Nikdo je neumí?  
Ani opozdilci zajisté nevědí nic,  
podle toho, jak se tváří. Mlčí právě tak.

<sup>38</sup> Tato věta zřejmě naráží na vyučování v jednotřídkách; úkol naučit se ministranská pravidla dostali asi jen starší studenti, mezi které Jan ještě nepatřil (viz v. 410–411, 479–480).

- 400 Takže jste se všichni vyhnuli službě Bohu,  
kterému kůry andělské vždy touží sloužit?  
Taková lenost musí být rázně  
potrestána.
- Eucharus 2: Bud' zdrav, laskavý muži.  
Přicházím k tobě žádat  
o ministranta.
- Učitel: Tihle lenoši nedbali  
mých pokynů, nikdo z nich se předpisy  
405 nenaučil.
- Eucharus 2: Již v útlém věku  
pohrdáte službou Bohu nejvyššímu?  
To nikdy nebylo znamením dobré povahy.  
A co Jan, není ve škole?
- Učitel: Tady sedí a mlčí.
- Eucharus 2: Co kdyby on dokázal,  
410 že se k tomu hodí?
- Učitel: Ještě neměl v ruce text  
pravidel.
- Eucharus 2: Ale Eucharus mu je dal.  
Maličký! Dokážeš zastávat povinnosti  
ministranta u oltáře?
- Jan: A stačí znát ta pravidla, která mi dal  
nedávno Eucharus? Dovol a pospíším si  
415 k oltáři.
- Eucharus 2: Ty už ses je naučil?
- Jan: Vyzkoušej mě prosím.
- Eucharus 2: Opravdu? Ale stěží jsi přesně  
pochopil, jak se má sloužit.
- Jan: I to s dovolením  
vypovím. Nejprve si důkladně prohlédnu  
potřebné náčiní. Pak se svatou knihou  
420 půjdu k oltáři. Pokleknu, abych uctil  
Boha, a knihu dám na své místo.
- Eucharus 2: Toto znáš. Co však je třeba dělat,  
když kněz obětuje Bohu?
- Jan: Nejdřív dám knězi víno a pak vodu.
- 425 Eucharus 2: Co uděláš, když kněz ukazuje Boží tělo  
lidu?
- Jan: Trojím zazvoněním to veřejně oznámím.
- Eucharus 2: A co musíš neustále dodržovat?

- Jan: Pokorně se klanět a pozvedat ruce k nebi.  
 430 Eucharus 2: Tvé odpovědi dokazují, že si takovou službu zasloužíš. Učíteli, dovol mu tedy ministrovat v kostele.  
 Učitel: Vše rád zařídím.  
 Eucharus 2: Ale ti lenoši, kteří se k této službě nehodí, ať se poučí z Janova příkladu a zatouží sloužit při bohoslužbě.  
 435 Sophenus: Vezmi mě prosím s sebou, byl jsem totiž s otcovým dovolením vždy jeho druhem.  
 Eucharus 2: Chceš-li, pojď.  
 Sophenus: Dovol ještě, otec o tom zatím neví, musíme ho požádat o svolení. Pak přijdeme za vámi.  
 Eucharus 2: Úcta k otci to vyžaduje.  
 440 Sophenus: Drahý otče!  
 Řízením prozřetelnosti vybral Eucharus tvého syna ke službě u oltáře a mě mu dal za průvodce. Dovol nám tedy vydat se do chrámu.  
 Lékař:<sup>39</sup> A kam máte namířeno?  
 Sophenus: Do chrámu Rodičky Boží za městem.<sup>40</sup>  
 445 Lékař: To nedovolím, cesta je příliš dlouhá. Chlapec je ještě zesláblý nemocí a příliš křehký, na takovou cestu nestačí.  
 Otec: Když Bůh vybral mého syna ke službě u oltáře, nemohu odporovat. Nedávno ho nebe zachránilo před smrtí, tak nám i nadále syna, který mu slouží, zachová zdravého.  
 450 Lékař: Takže se mé doporučení nebere vážně? Pak tedy odcházím. Sbohem.  
 Otec: Ale ty, synu, následuj vytčený cíl. Žij tam, pamatuj na nás a pokorně pros Matku Boží  
 455 o požehnání.

<sup>39</sup> Lat. *curator, oris, m.* – pečovatel, opatrovník; zde zřejmě ve významu „lékař“, neboť hovoří o Janově nedávné nemoci (v. 445–446, viz též v. 73).

<sup>40</sup> Zřejmě miněný kostel Panny Marie v klášteře cisterciáků pod Zelenou horou u Nepomuku.

Jan: Láska k otci si to žádá.  
 Otec: Také si vezmi nějaké léky. A ty, Sophene,  
 ho věrně doprovázej.  
 Sophenus: Vráť se domů v pořádku.  
 Jan: Kupředu, poutníče, naším cílem je Bůh.  
 Ó, kéž už jsme brzy v chrámu.  
 460a Sophenus: To je náš cíl.

## 5. SCÉNA

*Sokové marně vymýšlejí Janovi nové nástrahy, neboť s Eucharovou pomocí se z Jana stane ministrant a bdělý anděl u oltáře.*

460b Sok 2: Už bychom měli jít do kostela,  
 kde nám Eucharus dá dost důvodů  
 k radosti, až na vlastní oči zjistí,  
 že s Janem počítal zbytečně.  
 Sok 1: Taky si myslím, že až svatoušek nebude znát pravidla,  
 465 vrátí se domů k otci.  
 Žák 1: Ach moje záda!  
 Radši se vrátím domů,  
 než abych šel znovu do školy.  
 Žák 2: Ach běda, moje kolena!  
 Celé vyučování jsem musel klečet.  
 Sok 3: To jsou spolužáci! Proč jdete domů  
 470 s pláčem? Snad vám cestou někdo  
 neublížil?  
 Žák 1: Za slzy může  
 náš učitel, protože nám dal výprask.  
 Sok 4: A z jakého důvodu?  
 Žák 1: Eucharus přišel  
 475 do vyučování a žádal o ministranta,  
 ale nikdo se nenašel. Proto učitel rozzlobeně  
 popadl rákosku.  
 Sok 5: Podívejte se, jak jsme Euchara znovu  
 dostali. Ale to je dobře, bude nás  
 potřebovat. Nikdo tedy předpisy neuměl?  
 Žák 2: Nikdo, až na jednoho, i když mu učitel  
 480 ještě nedal jejich text. A to byl Jan.  
 Sok 5: Co to vyprávíš za nesmysly?

- Žák 2: Je to pravda, jdi do kostela  
a uvidíš. Když totiž přede všemi  
prokázal znalost služby u oltáře,  
hned dostal povolení jít do kostela.
- 485 Sok 4: A už odešel?  
Žák 1: Nepochybně.  
Sok 1: To tedy nechápu,  
co nám překazilo naši lest. Mám si snad  
myslet, že se Jan naučil pravidla nazpaměť?  
To není možné.
- Žák 1: Uvidíš sám.  
Sok 1: Tak už jděte  
domů.
- 490 Jsem si naprosto jistý,  
že jsem svatouškovi Eucharova  
pravidla vzal. Jak je tedy může umět?  
Copak už nemáme svou kořist?  
Philinde!<sup>41</sup> Pamatuju si, že jsme ji svěřili  
tobě.<sup>42</sup>
- Sok 2: Přesně tak.  
Sok 3: Tak ji tedy ukaž.
- 495 Sok 2: Pečlivě jsem ji opatroval, ale nevím,  
kde teď je.  
Sok 4: Dali jsme ti pravidla  
na starost, tak nám je hned vrať.  
Sok 2: Já nebožák, ať hledám, jak hledám,  
nemůžu je nikde najít.  
Sok 5: Podívej,  
500 jak jsi hloupý! Tím jsi překazil  
náš plán, protože ses měl postarat,  
abychom nepřišli o svou kořist. Asi ji někdo  
našel a dal tomu svatouškovi. Tak to dopadá,  
když někdo nemyslí.
- Sok 3: Ty si snad myslíš, že Philindus  
505 pravidla ztratil? Nesmíš být tak dobromyslný,  
já to vidím jinak. Copak nebyl kdysi  
Philindus Janův kamarád? To přátelství

<sup>41</sup> Philindus – podoba jména může odkazovat na řecké sloveso *filó* – milovat (Philindus byl dříve Janovým kamarádem, viz v. 506–508).

<sup>42</sup> Ve skutečnosti nebylo předání formule na daném místě hry řečeno ani naznačeno.

- je poutá doted', a pravidla mu přinesl sám od sebe.
- 510 Sok 2: Mlč, neosočuj mě.  
Sok 3: Už se to potvrdilo.  
Sok 2: Nebe si беру za svědka,  
že jsem nikdy nespáchal takový zločin.  
Abys věděl, já jsem se svatouškem nikdy nekamarádil. Proto vymyslím způsob, jak ho odstranit. A já sám se o to postarám.
- 515 Sok 1: Ale to musíme promyslet co nejdřív. Jak to chceš provést?  
Sok 2: Rozhodně musíme jít za Janem.  
Sok 3: Co uděláme pak?  
Sok 2: Těžko uvěřím, že umí pravidla nazpaměť. Musíme to tedy prověřit.
- 520 Sok 4: Tak navrhnij jak.  
Sok 2: Chvilku počkej, něco vymyslím.  
Sok 5: Nemůžeme se déle zdržovat, nebo už nikdy svatouška nedohoníme.  
Sok 2: Pořád je ještě zmožený nedávnou nemocí, půjde pomalu.
- 525 Všichni se nejdříve musíme svléknout a vzít na sebe jiný převlek.  
Pak se schováme v hájku u kostela a tam provedu připravenou lest.  
Zjistím totiž, jestli Jan už umí ta pravidla.
- 530 Pokud ne, musíte mu je vzít, pokud ano, odradíme ho nebezpečnými výhrůžkami nebo ho odstraníme úkladnou lstí.
- Sok 4: Dobře jsi to vymyslel, tak ať nám štěstí přeje.
- 535 Eucharus 5: Takovou nehoráznost chystají na mého chráněnce? Ale ať zosnují cokoliv, já ho nikdy neopustím.
- Jan: Sophene, podívej se na tuhle úrodnou vinici plnou hroznů. Nebešťané otci přejí

540 a hojnost révy dokazuje jejich požehnání.  
Neměli bychom jim za to poděkovat?  
Sophenus: Tenhle první dar bys vždy měl ctít  
z celého srdce. Hned utrhnu hrozen,  
po vylisování z něj bude mešní víno.  
Nebi se bude líbit, když k oltáři přineseš  
545 dary. Dokážeš tím svou nezištnost  
a taková služba se cení nejvíc.  
Vinař 2: Druhové, pospěšte na pomoc, je tu zloděj!  
Sophenus: Proč to troubení  
na poplach?  
Vinař 2: Spoutejte je oba!  
Sophenus: Opovaž se vztáhnout ruku  
550 na pánova syna.  
Vinař 2: Ať je synem  
kohokoliv, stejně jste tu neměli trhat  
hrozny.  
Sophenus: Ale jeho otec je tady  
pánem.  
Vinař 2: I kdybych ho znal, mluvíš zbytečně.  
Ty hned oznam otci, že jsme chytili zloděje.  
555 Sophenus: Nezdržuj nás prosím ve svatém záměru.  
Vinař 2: Marně si tu čekejte na příchod otce,  
zatím se smějeme my.  
Vinař 1: Kde jsou ti chycení?  
Vinař 2: Hned  
uvidíš.  
Sophenus: Podívej, koho ten hrubián  
chytil.  
Vinař 1: Jak ses opovážil vztáhnout ruku  
560 na pánova syna? Budeš potrestán  
jako nejhorší zločinec. Ušetř ho prosím  
a odpusť mu provinění, nevěděl,  
že jsi tu pánem.  
Sophenus: Ale otec nepřikázal  
napadat pocestné kvůli jedinému hroznu.  
565 Vinař 1: Slibuju, že už se to nikdy nestane,  
smiluj se nad ním.  
Jan: To rád udělám.

- Sophenus:                   Teď ale musíme  
spěchat o to víc.
- Sok 4:                       Naše věc si stojí dobře,  
hvězdy přejí našim záměrům.
- Sok 5:                       Pověz, cos vymyslel.
- 570 Sok 4:                       Drzí sluhové zdrželi Jana na cestě,  
proto teprve teď přichází do hájku.  
Tak poběžte, musíme provést úskok,  
který jsme přichystali. Fabius už bloumá  
v hájku, aby zjistil, jestli Jan opravdu zná  
odpovědi u oltáře. Co jsme předtím naplánovali,  
575 musíme teď uskutečnit.
- Sok 5:                       Už běžíme.
- Sophenus:                   Díky Bohu jsme v hájku u kostela.  
Až ho přejdeme, uvidíme už okna  
kostela Rodičky Boží. Ale co to tu sedí  
580 za chlapečka? Že je zbožný, prozrazují k nebi  
vztažené ruce. Důstojná tvář dokazuje,  
že není pouhým sluhou.
- Fabius:<sup>43</sup>                   Zajisté bych nebyl úplně na dně,  
kdyby při mě Štěstěna stála. Ale ona se  
ode mě odvrátila a nemilosrdně mě uvrhla  
do tohoto utrpení. Ale to bych snadno snesl,  
585 kdyby mě netížilo ještě něco jiného.
- Sophenus:                   Povídej.
- Fabius:                      V dětství jsem často chodíval na mše,  
a proto jsem začal sloužit jako ministrant  
u oltáře. Ale od té doby, co mě postihl  
590 tento osud, nemohu už studovat.  
Když někdy za jitra přijdu do kostela,  
tehdy bych mohl přisluhovat při mši,  
protože nebývá dost ministrantů.
- Jan:                         Lidi omrzela služba u oltáře?
- Sophenus:                   Ale ty  
toužíš po nebeské službě?
- 595 Fabius:                   To jediné si přeji.
- Jan:                         Dám mu Eucharova pravidla,  
když je potřebuje, já už je znám celá nazpaměť.

<sup>43</sup> Fabius (tj. Sok 2) – pouze zde je replika jednoho ze soků uvedena vlastním jménem. Autor tím chce zřejmě naznačit, že sok vystupuje v přestrojení. Nelogicky však působí, že je tato postava oslovoována na začátku páté scény jako Philindus (v. 493, 505, 507).

- Sophenus: Nemyslím, že to lze udělat bez Eucharova vědomí.  
Ale až tudy znovu půjde, rád ti je dá.  
Co je to za povyk?
- 600 Fabius: Zapřísahám tě, hned uteč,  
abys nepřišel o život. Tento háj je prý  
doupětem loupežníků.
- Jan: Bůh své služebníky  
spasí.
- Sok 1: Poběžte sem, kumpáni moji!  
Už máme kořist na dosah.
- Sophenus: Ach běda mi!  
Prchám! Lupiči!<sup>44</sup>
- 605 Jan: Bože, pomoz přepadeným!  
Eucharus 1:<sup>45</sup> Jak to, že takoví drzouni napadají služebníka Páně!  
Vida, jak berou nohy na ramena.  
Neboj se a pokračuj ve svých záměrech,  
já ti budu věrným přítelem.<sup>46</sup>
- Sok 5: Taková hanba!  
Eucharus – jak se mi to jméno protiví!
- 610 Sok 4: Ten nenáviděný Eucharus!  
Takhle mi zpřetrhal předivo úkladů?  
To snad není možné!
- Fabius: Ty máš sotva proč si  
stěžovat, ale já jsem to odnesl.
- Sok 5: Co se  
stalo?
- Fabius: Když jsem v té vřavě předstíral úprk,  
zakopl jsem o pařez a narazil si nohu.
- 615 Sok 5: To je opravdu smůla.  
Fabius: Ale musíme se pomstít. Tak dávejte pozor,  
co jsem vymyslel. Všichni teď půjdeme rychle  
do kostela a tam ať si každý zabere svatou knihu,  
aby na svatouška žádná nezbyla. Až bude po mši,  
620 můžeme je schovat do úkrytu  
a zítra si je vyzvednout.
- Sok 4: Ale kněží budou chtít svatouška.  
Fabius: Musíme to zkusit.

<sup>44</sup> Lat. *Cacus, i, m.* – syn Vulkánův, loupežný pastýř, kterého zabil Herkules; zde v obecném významu „lupič“.

<sup>45</sup> Podle logiky děje by zde mělo jít o Euchara 5, který vyslechl rozhovor soků o připravované léčce (v. 534–536).

<sup>46</sup> Lat. *Achates, ae, m.* – věrný přítel a průvodce Aeneův, zde v obecném významu „ochránce, přítel“.

- 625      Eucharus 5:            Už jsme s Boží pomocí  
prošli hájem. Ale ty pořád ještě nechápeš,  
proč tě napadli. Touha po zisku je podnítila,  
báli se, že je připravíš o dárečky  
za ministrování.
- Jan:                        To chtějí ministranti  
za svou práci odměnu?
- Eucharus 5:            O to jediné  
se starají. Nechtějí vykonávat  
službu Bohu, když nemají naději na výdělek.
- Zpěv**
- Kde chybí světský zisk,  
stěží se najdou nějací sluhové Boží.  
Žádný z chlapců  
totiž netouží  
pouze po Jeho milosti.
- 630      Eucharus 5:            Tebe ale ctí, že budeš vykonávat andělskou službu  
bez odměny.
- Jan:                        Buď si jistý, Euchare, velkou odměnou  
pro mě je už to, že mohu sloužit Bohu.
- Sophenus:            Ba naopak: Jan přináší jako dar hrozen,  
po vylisování z něj bude mešní víno.
- 635      Eucharus 5:            Takové dary se Bohu líbí. Ale teď už si  
musíme pospíšet.
- Sophenus:            Stařec, který jde  
proti nám, snad ví, kolik hodiny odbíjejí.  
Jeho vzhled dokazuje zbožnost. Řekni nám  
prosím, dobrý muži, už brzy  
začne mše?
- 640      Chudák:                    Chvilku počkej,  
mše bude zakrátko končit.<sup>47</sup>
- Eucharus 5:            Ale brzy snad bude následovat  
další?
- Chudák:                    Ne, už bude končit  
poslední mše.

<sup>47</sup> Lat. *Ite, missa est* – jděte, mše skončila; slova, kterými kněz zakončoval bohoslužbu.

- Jan: Přicházím tedy pozdě a vše bylo  
zbytečné? Nebudu už moci přisluhovat knězi.
- 645 Sophenus: Nebezpečí na cestě nás před nebesy omluví.  
Jan: Ale cestu musím dokončit, abych prokázal úctu  
své Zachránkyni.<sup>48</sup>
- Eucharus 5: Celý zástup ministrantů se vrací.  
Bohoslužby už asi skončily.
- 650 Ministrant 1: Eucharus nás příliš přetěžuje, často musíme  
sloužit u oltáře i dvakrát za sebou.  
Kdo to má vydržet?
- Ministrant 2: A dnes nám navíc přiděluje  
službu v takhle pozdní dobu.
- Ministrant 3: Ale ať udělá  
cokoliv, já už se rozhodně  
nevrátím.
- Ministrant 1: Ani já.
- 655 Ministrant 3: Sloužit tolikrát  
za sebou příliš škodí našim kolenům.
- Eucharus 5: Vy drzouni, jak se vůbec opovažujete pomlouvat  
Euchara svými neřádnými jazyky? Tak vám  
už se tedy nechce znovu sloužit svatým kněžím?  
660 Ty ale toužíš být služebníčkem u oltáře,  
proto nenásleduj ty lhostejné lenochy.  
To je totiž jen ztráta času, když někteří  
sotva jednou odslouží mši, a jakmile skončí,  
o překot prchají z kostela.

### Zpěv

Bůh je nebeská mana, chléb skrytý pod rouškou.

Ale lid nevděčný ho jednou  
ochutná a hned se mu  
znehutí a zoškliví.

- 665 Eucharus 5: Ale ta krátká chvíle nikdy nenasytí  
oči andělů, ti touží neustále sloužit  
zahalenému Bohu. Takové pilně  
napodobuj a svou službu nikdy neomezuj  
vypočítavostí.
- Jan: Stále budu připraven sloužit  
kněžím, kolikrát jen k tomu bude příležitost.

<sup>48</sup> Lat. *Sospitatrix, icis, f.* – Zachránkyně; myšlena Panna Marie, která podle legendy zachránila malého Jana z nemoci (viz pozn. k v. 65).

- 670      Eucharus 5:      Proč ale naříkáte, že musíte ještě  
ministrovat? Cožpak právě nekončí  
poslední bohoslužba?
- Ministrant 3:      Ano, ta, která byla  
na pořadu. Ale Eucharus řekl, že tu dnes  
bude nocovat procesí věřících  
675      a pro ně kněz bude sloužit mši.
- Jan:      Mám štěstí! Tak tedy mohu ještě dnes  
pomáhat při bohoslužbě?
- Eucharus 5:      Tvé přání se ti  
vyplní.
- Jan:      Srdce mi skáče radostí,  
vždyť zakrátko budu ministrovat a následovat  
680      andělskou bdělost, vroucí zbožnost i neustálou službu.
- Sok 2:      Tak, už jsme šťastně v sakristii.  
A aby nám vyšel náš poslední úskok,  
musíme zjistit, jestli sem Jan nepřišel  
dříve než my. Protože jestli jsme byli pomalí  
685      a jdeme pozdě, naše snaha byla marná.
- Sok 3:      Dej mi prosím trochu času, podívám se po něm.
- Sok 4:      Už se nemůžeme déle zdržovat.
- Sok 2:      V sakristii není,  
možná se zatím posadil v kostele.  
No prosím, podívejte se na toho svatouška,  
690      jak vzpíná ruce do výšky. Ale ať se snaží, jak chce,  
přece si nikdy nevymodlí, aby mohl sloužit Bohu.
- Jan:      Bože, protože jsi mě ráčil povolát hlasem libozvučným,  
hle, jsem tu jako Tvůj služebník.  
A až se dnes stanu ministrantem,  
695      nenastane nikdy konec mého snažení.  
Ani množství úkolů mi nikdy neomrzí službu  
u oltáře, čím více jich bude, tím lépe.  
Přesto za ministrování nežádám nic,  
velikou odměnou mi bude Tvá větší sláva.
- 700      Neboť jsem poznal, jaké jsou přednosti andělských ctností,  
těch si budu vážit a napodobovat je.
- Sok 1:      Proč chceš nést tu knihu k oltáři, když víš,  
že si takovou poctu nezasloužíš?  
Dej sem ten svazek.
- Sok 5:      Nech toho,  
705      ty skrčku, mám tě snad praštit? Ztrať se.

- Sok 3: Jak to, že sis vzal lepší albu?  
 Sok 4: Zabral jsem ji  
 dřív.  
 Sok 3: A copak jsem ji vždycky  
 nenosil já?  
 Sok 1: Říkám ti, dej mi tu knihu.  
 Přece nechceš, abych se rozčílil.<sup>49</sup>  
 710 Sok 5: Nedám.  
 Sok 3: Dej, nebo ucítíš mou tvrdou pěst.  
 Kostelník: Hej, bando nezvedenců! To se nestydíte  
 znesvěcovat takovým hlukem posvátné místo?  
 Sem dejte oděv i svatou knihu,  
 nejste jich hodni.  
 715 Eucharus 1: Tak je to správné,  
 neboť když se vám nepodařilo  
 odstranit služebníka od oltáře Istí,  
 pokoušíte se o to pro změnu  
 takhle opovážlivě a drze? Ale marně,  
 720 Jan nám přináší novou naději.  
 Měj stále duši připravenou pro službu Bohu,  
 s nímž, jak jsi poznal, musíš mluvit nerušeně.  
 Vždyť když chceš přímlovu Krále andělů,  
 nepřistupuješ snad k němu s usebranou myslí?  
 725 Boj se stezky zmatení. Po ní, podívej se,  
 krácejí ti, kteří sice přijdou na mši, ale při službě  
 Bohu se neoprostí od zlé mysli.  
 Mluví snad k Bohu? Vždyť je starostmi  
 stísněná duše nutí přemýšlet o jiných věcech,  
 730 tu se modlí k Bohu, tu jako tulák bloudí  
 jinými světy. Cožpak se takto projevuje mysl  
 velebící Boha? I jen o tom přemýšlet  
 je neuctivé.  
 Stařec:<sup>50</sup> Už je čas,  
 abych šel do kostela, kde může s nejvyšším  
 Pánem nebe i země hovořit i ubohý červ.  
 735 A proto se nesluší, aby nás opovážliví drzouni  
 rozptylovali od rozhovoru s Bohem. Vy se jděte

<sup>49</sup> Lat. *Furiae, arum, f.* – Fúrie, Lítice, bohyně pomsty, etymologicky blízké slovesu *furere* „zuřit“, zde *Furias excitare* ve významu „rozčílil se, rozzuřit se“.

<sup>50</sup> Stařec je buď novou postavou vystupující pouze v této replice, nebo znovu hovoří kostelník, ale autorem omylem nazval postavu jinak.

- 740      Eucharus 1:      strkat za vrata kostela. Vstoupit smí pouze ti,  
kdo mají duši připravenou a osvobozenou od starostí.  
Podívej, bando drzá, tak je třeba se přiblížit  
Bohu. Dej svatou knihu mému chráněnci,  
od nynějška bude horlivým služebníkem  
u oltáře on.
- Sok 1:              Odpust'. Podívej, jak moc se za své činy  
stydíme.
- Eucharus 1:        Marně. Za svá provinění si službu  
Boží nezasloužíte, on za svou svatost ano.
- 745      Sok 2:              Alespoň nám dovol pomáhat mu při ministrování  
a získáš tak nové následovníky<sup>51</sup> a lepší  
služebníky u oltáře.
- Jan:                Ještě větší přízní obdaříš svého  
služebníka, pokud mi je necháš za společníky.  
Je správné, když více pomocníků slouží Bohu.
- 750      Eucharus 1:        Zase jsi Euchara překonal. Říd' se tedy pravidly,  
která jsem ti dal, a jako anděl leť k oltáři.

### EPILOG

*Dává Jana, jako anděla u oltáře, mládeži za vzor hodný následování.*

#### Recitativ

Hle, mládeži, zde máš zrcadlo,  
pohlédni do něj a naučíš se andělské službě.

#### Árie

- 755      Zvykni si následovat Janovu  
skromnost u oltáře,  
nauč se dosáhnout předností  
milých Bohu a nebi.
- Jen tak se vyrovnáš andělům  
a nebeským dvořanům.

Vše k větší slávě Boží a poctě sv. Jana Nepomuckého

<sup>51</sup> Lat. *aemulator*, *is*, *m.* – následovník, zastánce, obránce; užitý pouze na tomto místě a v pozitivním významu pro odlišení od výrazu *aemulus*, *i*, *m.* – sok, soupeř, používaného v celé hře ve významu negativním.